

ментів до них на засіданнях кафедри; вивчення особливостей застосування навчальних наочних приладів на заняттях, освоєння методики застосування технічних засобів на кожному занятті; вивчення й освоєння методики проведення лабораторних робіт, участі у створенні методичних розробок і опису лабораторних робіт; набуття методичних навичок у проведенні занять за рахунок проведення не менш двох пробних занять до початку викладання навчальної дисципліни; участі в прийомі іспитів і заліків як помічника основного екзаменатора; набуття практичних навичок в організації самостійної роботи студентів.

На етапі удосконалення педагогічної майстерності відбувається поглиблення і розширення методичного досвіду, освоєння методики виконання науково-дослідних робіт, набуття досвіду розробки навчальних посібників і підручників, удосконалювання педагогічних здібностей, такту й особистих морально-політичних і психологічних якостей викладача.

Методична майстерність викладача відображається в навчальних посібниках і підручниках, розроблених ним. Створення навчальних посібників і підручників – це один з найбільш складних і відповідальних видів наукової і методичної діяльності викладача. Викласти коротко, ясно і зрозуміло наукові факти і поняття, дати теоретичні роз'яснення на рівні сучасних досягнень науки, забезпечити навчальний посібник і підручник переконливим ілюстративним матеріалом – велике мистецтво, вершина творчої діяльності викладача.

**В.А. Молодцов, канд. військ. наук,
доцент**

ХАРАКТЕР ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Діяльність фахівця будь-якого напрямку ґрунтується на конкретній системі знань, навичок і умінь. Вона здійснюється в рамках сформованої структури, що складається з взаємодіючих елементів.

Серед цих складових у діяльності викладача вищого навчального закладу головними є: конструктивна і проєктувальна, організаторська, комунікативна і науково-дослідницька діяльність. Усі вони взаємозалежні, оскільки викладач покликаний вирішувати різноманітні навчально-виховні задачі, що в остаточному підсумку спрямовані на підготовку висококваліфікованих спеціалістів.

Конструктивна і проєктувальна діяльність викладача полягає у творчій переробці навчального матеріалу відповідно до цілей і задач підготовки студентів. Вона припускає добір матеріалу з наявних наукових даних (у навчальній і науковій літературі, у звітах по науково-дослідних роботах, дисертаціях тощо) та інших матеріалів. Цей вид діяльності включає також складання планів (участь у розробці навчальних програм, тематичних планів, учбово-методичної документації для проведення різних видів занять). При цьому викладач керується вимогами указів Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами і директивами Міністра освіти і науки України, наказами і вказівками начальника вищого навчального закладу, рішеннями ради вищого навчального закладу, а також розпорядженнями завідувача кафедри, рішеннями засідань кафедри.

Характер конструктивної діяльності і її обсяг змінюються в міру набуття методичних навичок і зростання складності задач, які розв'язуються у навчальному процесі. Цей вид діяльності нерівномірний протягом навчального року. Найбільший обсяг приходить на період підготовки до проведення занять з дисципліни. На цьому етапі викладач продумує зміст дисципліни в цілому, взаємозв'язок її окремих частин із суміжними дисциплінами, визначає послідовність і методику викладання кожного питання. Дуже важливо розробити методику введення студентів у дисципліну, продумати питання забезпечення якості викладання, виявити ключові теми дисципліни, ступінь складності засвоєння студентами окремої теми, визначити, який матеріал доцільно винести на самостійну роботу.

Більшість з перерахованих питань знаходить своє відображення в тематичному плані дисципліни, власній методиці та інших навчально-методичних документах. Однак цього недостатньо.

Від викладача потрібна велика ініціатива і наполегливість в удосконалюванні системи планування і ведення навчального процесу, засвоєння досвіду всього колективу кафедри.

У ході семестру викладач планує (проекує) кожне заняття окремо. Побудова певного заняття пов'язана з тим, як добрати навчальний матеріал і виділити головні поняття і закономірності в ньому; знайти правильне співвідношення фактичного і теоретичного матеріалу; підготувати логічні переходи від одного етапу заняття до іншого; розташувати матеріал у порядку зростання пізнавальних труднощів; підготувати наочні приладдя і обрати технічні засоби навчання; визначити зміст і форми контролю успішності знань; зробити висновки по даному заняттю і забезпечити перехід до наступного.

Організаторська діяльність викладача обумовлена його організаторськими здібностями і спрямована на організацію власної праці і праці студентів, індивідуальну, групову, колективну діяльність тих, кого навчають, що забезпечує реалізацію на практиці програм, тематичних планів. Організаторські здібності проявляються також в умінні згуртувати навколо наукової проблеми надійних помічників, однодумців.

Організаторська діяльність викладача включає: організацію праці викладача з підготовки і проведення занять, виконання науково-дослідних та інших робіт; організацію індивідуальної і колективної роботи студентів у ході аудиторних занять і самостійної роботи; організацію систематичного контролю успішності студентів; забезпечення тісного ділового контакту зі студентами; організацію і керування своєю поведінкою в різних умовах навчально-виховного процесу.

Спілкування в діяльності викладача виступає не тільки засобом наукової і педагогічної комунікації, а й умовою вдосконалювання професіоналізму в діяльності і джерелом розвитку особистості викладача, а також засобом виховання студентів.

Отже, *комунікативна діяльність* спрямована на встановлення позитивних відносин зі студентами, що сприяють підвищенню ефективності навчання і пізнавальної активності. При цьому виді діяльності викладачу необхідні наступні основні уміння: встановлювати правильні взаємини з колективами студентів; зберігати у всіх педагогічних ситуаціях доброзичли-

вий тон; поєднувати вимогливість з повагою до особистості студента; керувати своєю поведінкою, оцінювати її і передбачати можливі наслідки педагогічних впливів; знаходити правильні форми і способи оцінки діяльності і поведінки студентів.

Найбільш значущим для викладача вищої школи є поєднання педагогічної і наукової діяльності. Дослідницька робота збагачує його внутрішній світ, розвиває творчий потенціал, підвищує науковий рівень знань. Якщо педагогічна діяльність не підкріплена науковою працею, швидко вгасає професійна педагогічна майстерність. Професіоналізм виражається саме в умінні бачити і формулювати педагогічні задачі на основі аналізу педагогічних ситуацій і знаходити оптимальні способи їх вирішення.

Виходячи з цього можна відмітити, що *науково-дослідна діяльність* викладача охоплює вивчення проблем навчально-виховного процесу та інших напрямків залежно від задач, що стоять перед вищим навчальним закладом і кафедрою. У будь-якому випадку науково-дослідна робота повинна бути безпосередньо пов'язана з інтересами розвитку дисципліни, що викладається. Активна участь викладачів у наукових дослідженнях є неодмінною умовою ведення навчально-виховного процесу на високому ідейному і науково-методичному рівні.

О.О. Пащенко

РОЛЬ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА У ЙОГО ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Культура особистості – системне явище. До визначення культури існує три основних підходи. Згідно із першим культура – це продукт і результат творчої діяльності людини. Прихильники цієї точки зору відзначають, що в природі всі інші живі істоти (крім людини) займаються рутинною діяльністю. До творчості здатна лише людина, без творчості все відбувається природним шляхом. Відповідно до другого культура – це якісна характеристика будь-якого явища (має високий і низький рівень). Представники третього розглядають культуру як